

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра землевпорядного проектування

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет землевпорядкування
15 травня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН І ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво»

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма «Геодезія та землеустрій»

Факультет землевпорядкування

Розробник: к.е.н., доц. Чумаченко О.М., к.е.н., доц. Кушовська О.В.

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни. Історія земельних відносин і землеустрою – це базова навчальна дисципліна, викладання якої надає знання та суттєво розширює кругозір інженерів-землевпорядників із основ землеустрою та земельних відносин на всіх етапах розвитку суспільства. Історичні закономірності вивчаються шляхом ознайомлення з конкретними фактами, подіями, заходами та документами, які характеризують на кожному історичному етапі форми володіння та користування землею, форми і види землеустрою та їх фактичне здійснення, господарськими та політичними результатами.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	193 – «Геодезія та землеустрій»	
Освітня програма	«Геодезія та землеустрій»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота)	-	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	30 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	10 год.
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	60 год.	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	-

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни - формування у студентів світоглядних спеціальних знань, прикладних навичок, в основі яких лежать методи отримання нових знань про закономірності розвитку земельних відносин і землеустрою в Україні та Світі.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати задачі прикладного, дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері геодезії та землеустрою.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК06. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК07. Здатність працювати автономно.

ЗК08. Здатність працювати в команді.

ЗК09. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК10. Здатність здійснювати безпечну діяльність.

ЗК11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК12. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства і необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав та свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати, примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, а також в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК01. Здатність застосовувати фундаментальні знання для аналізу явищ природного і техногенного походження при виконанні професійних завдань у сфері геодезії та землеустрою.

СК02. Здатність застосовувати теорії, принципи, методи фізико-математичних, природничих, соціально-економічних, інженерних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

СК03. Здатність застосовувати нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали у професійній діяльності.

СК04. Здатність обирати та використовувати ефективні методи, технології та обладнання для здійснення професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою.

СК06. Здатність виконувати дистанційні, наземні, польові та камеральні дослідження, інженерні розрахунки з опрацювання результатів досліджень, оформляти результати досліджень, готувати звіти при вирішенні завдань геодезії та землеустрою.

СК07. Здатність збирати, оновлювати, опрацьовувати, критично оцінювати, інтерпретувати, зберігати, оприлюднювати і використовувати геопросторові дані та метадані щодо об'єктів природного і техногенного походження.

СК08. Здатність здійснювати професійну діяльність у сфері геодезії та землеустрою з урахуванням вимог професійної і цивільної безпеки, охорони праці, соціальних, екологічних, етичних, економічних аспектів.

СК09. Здатність застосовувати інструменти, прилади, обладнання, устаткування при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

СК13. Здатність розробляти документацію із землеустрою та з оцінки земель, кадастрову документацію, наповнювати даними державний земельний, містобудівний та інші кадастри.

Програмні результати навчання (ПРН): РН2. Організовувати і керувати професійним розвитком осіб і груп.

РН3. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію.

РН4. Знати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали в сфері геодезії та землеустрою і суміжних галузей.

РН6. Знати історію та особливості розвитку геодезії та землеустрою, їх місце в загальній системі знань про природу і суспільство.

РН7. Виконувати обстеження і вишукувальні, топографо-геодезичні, картографічні, проектні та проектно-вишукувальні роботи при виконанні професійних завдань з геодезії та землеустрою.

РН8. Брати участь у створенні державних геодезичних мереж та спеціальних інженерно геодезичних мереж, організовувати та виконувати топографічні та кадастрові знімання, геодезичні вимірювання, інженерно геодезичні вишукування для проектування, будівництва та експлуатації об'єктів будівництва.

РН9. Збирати, оцінювати, інтерпретувати та використовувати геопросторові дані, метадані щодо об'єктів природного і техногенного походження, застосовувати статистичні методи їхнього аналізу для розв'язання спеціалізованих задач у сфері геодезії та землеустрою.

РН10. Обирати і застосовувати інструменти, обладнання, устаткування та програмне забезпечення, які необхідні для дистанційних, наземних, польових і камеральних досліджень у сфері геодезії та землеустрою.

РН11. Організовувати та виконувати дистанційні, наземні, польові і камеральні роботи в сфері геодезії та землеустрою, оформляти результати робіт, готувати відповідні звіти.

Н12. Розробляти документацію із землеустрою, кадастрову документацію і документацію з оцінки земель із застосуванням комп'ютерних технологій, геоінформаційних систем та цифрової фотограмметрії, наповнювати даними державний земельний, містобудівний та інші кадастри.

РН13. Планувати і виконувати геодезичні, топографічні та кадастрові знімання, опрацьовувати отримані результати у геоінформаційних системах.

РН14. Планувати складну професійну діяльність, розробляти і реалізовувати проекти у сфері геодезії та землеустрою за умов ресурсних та інших обмежень.

РН15. Розробляти і приймати ефективні рішення щодо професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою, у тому числі за умов невизначеності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Розвиток земельних відносин та землеустрою V ст. до н. е - XIX ст. н. е.													
Тема 1. Вступ. Поняття земельних відносин, землеустрою та кадастру.	1	12	2	2			6						
Тема 2. Земельні відносини в стародавньому світі.	2	12	4	4			6						
Тема 3. Земельні відносини, землевпорядні та кадастрові роботи в феодально-кріпосницьку епоху.	3	12	4	4			6						
Тема 4. Земельно - майнові відносини в період зародження і розвитку капіталізму.	4-5	12	2	2			6						
Тема 5. Земельні відносини на рубежі XX ст.	6	12	3	3			6						
Разом за змістовим модулем 1	60		15	15			30						
Змістовий модуль 2. Розвиток земельних відносин та землеустрою у XX – XXI ст.													
Тема 6. Земельні трансформації після перевороту 1917 року	7-8	12	2	2			6						
Тема 7. Земельні відносини та землевпорядкування в період колективізації сільського господарства (1927-1934 рр.).	9-10	12	4	4			6						
Тема 8. Земельні відносини та розвиток землеустрою в передвоєнний та післявоєнний період колгоспно - радгоспного виробництва (1935 - 1990).	11-12	12	4	4			6						
Тема 9. Земельні реформи Світу (XX - початку XXI ст).	13-14	12	2	2			6						
Тема 10. Земельні відносини в країнах Європи.	15	12	3	3			6						
Разом за змістовим модулем 2	60		15	15			30						
Усього годин	120		30	30			60						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ. Поняття земельних відносин, землеустрою та кадастру	1
2	Земельні відносини в стародавньому світі.	2
3	Земельні відносини, землевпорядні та кадастрові роботи в феодально-кріпосницьку епоху.	2
4	Земельно - майнові відносини в період зародження і розвитку капіталізму.	2
5	Земельні відносини на рубежі XX ст.	1
6	Земельні трансформації після перевороту 1917 року.	1
7	Земельні відносини та землевпорядкування в період колективізації сільського господарства (1927-1934 рр.).	1
8	Земельні відносини та розвиток землеустрою в передвоєнний та післявоєнний період колгоспно - радгоспного виробництва (1935 - 1990).	2
9	Земельні реформи Світу (XX - початку XXI ст).	1
10	Земельні відносини в країнах Європи.	1

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Практичне заняття № 1 Виробнича термінологія	3
2	Практичне заняття № 2 Первинні уявлення про земельно-кадастрові та вимірювальні роботи	3
3	Практичне заняття № 3 Межувальні роботи: причини, особливості, результат	3
4	Практичне заняття № 4 Особливості розвитку земельного права в Європі та США	3
5	Практичне заняття № 5 Соціально-економічні перетворення середини XIX ст.	3
6	Практичне заняття № 6 Земельне право напередодні та після Жовтневих потрясінь	3
7	Практичне заняття № 7 Колективізація. Закон «Про п'ять колосків». Голодомор 32-33 рр.	3
8	Практичне заняття № 8 Колгоспно-радгоспний тип землекористування. Післявоєнний план відновлення та перетворення природи.	3
9	Практичне заняття № 9 Роздержавлення земель, приватизація. Ринок земель с. г. призначення	3
10	Практичне заняття № 10 Земельні реформи у Європі. Агроколоніалізм, екоколоніалізм.	3

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія земельних кодексів України	5
2	Межові знаки. Історія та сьогодення	5
3	Римський землеустрій та кадастр	5
4	Найдавніші карти світу. Перші геодезичні прилади	5
5	Колективізація. «Земля» О. Кобилянська	5
6	Куркульство: причини, методи, результати	5
7	Особливості формування землеволодінь та землекористувань в США на початку XIX ст.	5
8	Земельні відносини в Західній Європі.	5
9	Особливості земельних реформ у країнах із пострадянських минулим	5
10	Створення Інституту Укрземпроект та його обласних експедицій	5

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- захист лабораторних робіт;
- пірінгове оцінювання;
- захист рефератів;
- захист розрахункових робіт.

7. Методи навчання:

- проблемне навчання;
- практико-орієнтоване навчання;
- навчальні дискусії та дебати;
- командна робота;
- гейміфікація.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Розвиток земельних відносин та землеустрою V ст. до н. е - XIX ст. н. е.		
Тема 1. Вступ. Поняття земельних відносин, землеустрою та кадастру		
Лекція 1	Зрозуміти предмет и завдання курсу. Вивчити базові терміни і поняття. Проаналізувати взаємозв'язок наук про Землю.	2
Практична робота 1	РН4. Виробнича термінологія.	10
Самостійна робота 1	Вивчити історію виникнення земельних кодексів України	2
Тема 2. Земельні відносини в стародавньому світі.		
Лекція 2	Розглянути стародавні уявлення про геодезичні та межувальні роботи. Вивчити комплекс пертивинних вимірювальних та картографічних робіт.	2
Практична робота 2	РН6. Первинні уявлення про земельно-кадастрові та вимірювальні роботи	10
Самостійна робота 2	Знати принципи встановлення межових знаків.	2
Тема 3. Земельні відносини, землевпорядні та кадастрові роботи в феодально-кріпосницьку епоху.		
Лекція 3	Проаналізувати середньовічний етап становлення та розвитку картографії охоплює великий часовий проміжок із V до середини XVII століття.	2
Практична робота 3	РН 5. Межувальні роботи: причини, особливості, результат.	10
Самостійна робота 3	Знати особливості римського землеустрою та кадастру	2
Тема 4. Земельно - майнові відносини в період зародження і розвитку капіталізму		
Лекція 4	Вивчити особливості проведення картографічних та межувальних робіт до XIX ст. Вивчити межувальні роботи, писцеві описи.	2
Практична робота 4	РН 6. Особливості розвитку земельного права в Європі.	10
Самостійна робота 4	Знати особливості застосування перших геодезичних приладів	2
Тема 5. Земельні відносини на рубежі XX ст.		
Лекція 5	Запам'ятати та оцінити внесок в розвиток землевпорядної науки досягнень видатних вчених, а саме Струве, Гауса Бесселя	2

	та інших. Запам'ятати особливості проведення реформи відміни кріпосного права 1861 року. Вивчити економічні перетворення та їх наслідки в аграрному секторі.	
Практична робота 5	РН 6. Соціально-економічні перетворення середини XIX ст.	10
Самостійна робота 5	Вивчити що таке колективізація. Етапи, особливості в Україні.	2
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Розвиток земельних відносин та землеустрою у XX – XXI ст		
Тема 6. Земельні трансформації після перевороту 1917 року.		
Лекція 6	Знати результати земельних відносин після перевороту 1917 р. Вивчити особливості НЕПу та його вплив на земельні відносини. Знати передумови, особливості та наслідки голодоморів 1921-1923р та 1932-1933 рр. Знати визначення «куркуль»	2
Практична робота 6	РН5. Земельні трансформації після перевороту 1917 року.	10
Самостійна робота 6	Знати причини та наслідки куркульства в Україні.	2
Тема 7. Земельні відносини та землевпорядкування в період колективізації сільського господарства (1927-1934 рр.).		
Лекція 7	Знати особливості реформування земельних відносин в період 1920–1941 рр.	2
Практична робота 7	РН 6, РН 8. Земельні відносини та розвиток землеустрою в передвоєнний та післявоєнний період колгоспно - радгоспного виробництва (1935 - 1990).	10
Самостійна робота 7	Вивчити досвід проведення земельних реформ США XIX ст.	2
Тема 8. Земельні відносини та розвиток землеустрою в передвоєнний та післявоєнний період колгоспно - радгоспного виробництва (1935 - 1990).		
Лекція 8	Вивчити земельні відносини і землеустрій у період 1941–1990 років.	2
Практична робота 8	РН 8, РН6. Колгоспно-радгоспний тип землекористування. Післявоєнний план відновлення та перетворення природи.	10
Самостійна робота 8	Вивчити досвід земельних реформ 3х Європи.	2
Тема 9. Земельні реформи Світу (XX - початку XXI ст).		
Лекція 9	Розуміти особливості розвитку земельних відносин в умовах незалежності України. Знати що таке роздержавлення земель та приватизація земельних ділянок.	2
Практична робота 9	РН6, РН 12 Роздержавлення земель, приватизація. Ринок земель с. г. призначення	10
Самостійна робота 9	Знати особливості земельних реформ у країнах із пострадянських минулим	2
Тема 10. Земельні відносини в країнах Європи.		
Лекція 10	Провести порівняльний аналіз системи землекористування країн Європи.	2
Практична робота 10	РН13-РН15. Земельні реформи у Європі. Агроколоніалізм,.	10
Самостійна робота 10	Розглянути історію створення Інституту Укрземпроект	2
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	(M1 + M2)/2*0,7 ≤ 70	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	(Навчальна робота + екзамен) ≤ 100	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин.
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1439>);
- Мартин А.Г. Історія земельних відносин і землеустрою: навчальний посібник / А.Г. Мартин, О.М. Чумаченко, І.Г. Колганова. Київ: КОМПРИНТ, 2019. с. 182.
- Мартин А.Г., Чумаченко О.М. Історія земельних відносин і землеустрою. Частина I: Класичний землеустрій та агрідансори Стародавнього Риму: навчальний посібник / А.Г. Мартин, О.М. Чумаченко. – Київ: КОМПРИНТ, 2023. – 284с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Вульф Е. Європа і народи без історії. Переклад Пошивайло І. 2004. 535 с. http://historybooks.com.ua/prosmotr_podrobnuy.php?id=7378
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Землевпорядкування. -2001. - № 4. - С. 27-47. Редакція від 03.04.2016, підстава 1012-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Про Генеральну схему планування території України: Закон України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3059-14>
4. Про землеустрій: Закон України від від 22.05.2003 № 858-IV // Землевпорядкування. – 2003. - №3. - Редакція від 01.01.2016, підстава 863-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15>
5. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 № 1389-XIV поточна редакція від 09.12.2012, підстава 5462-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1389-14>
6. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 № 962-IV, Редакція від 27.06.2015, підстава 497-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/962-15>

7. Третяк А.М. Землеустрій в Україні: теорія, методологія: монографія. Херсон: Грінь ДС, 2013.
20. Третяк А.М. Історія земельних відносин і землеустрою в Україні. Навчальний посібник. К.: Аграрна наука, 2001. 280с.
8. Чумаченко О.М. Мартин А.Г. Теоретичні засади оцінки ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу європейських країн :Монографія. 2020. 270 с.
9. Шарий Г.І., Одарюк Т.С., Гасенко Л.В. Історія розвитку землеустрою та земельного кадастру в Україні. Навчальний посібник. – Полтава, 2022 – 307 с.
10. Йосифінська і (1785—1788) Францисканська (1819-1820) метрики. перші поземельні кадастри Галичини. Київ-1965.